

YORUM

Adnan NAS

adnann@global.com.tr

Stratejisiz Ancak Bu Kadar

1980 sonrasında başlayan liberalleşme ve küresel piyasalara açılma politikalarından bu yana, az değil, otuz yıl geçmiş. Bu rota değişikliğinin isabetli ve hatta gecikmiş bir karar olduğu üzerinde fazla bir tartışma yok, ama bu otuz yılın özellikle benzer deneyimi yaşayan diğer ülkelerdeki başarı hikayelerine kıyasla ne kadar iyi değerlendirildiği tartışmaya oldukça açık. Zaten tek başına açılma politikasının hedefe varmada yeterli olmayacağı artık biliniyor; iç dinamikleri ve rekabet gücünü geliştirecek ve doğru önceliklere dayanan stratejiler ile desteklenmedikçe performans, sadece küresel finans kaynaklarının sağladığı dışsallıklarla sınırlı kalıyor. Üstelik bu dışsallıklar da zaman zaman, sıcak para dalgalanmalarında olduğu gibi, negatif nitelik kazanabiliyor. Kısaca açıklık, fırsatları olduğu kadar riskleri de arttırıyor; ulusal yönetimlerin başatmeleri gereken değişken seti ve yönetimin zorluk derecesi de büyüyor.

Bir örnek: İnsan kaynağının eğitimi

Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin zaman zaman başarılı ve cesur uygulamalara (80'lerdeki yap işlet devri şeklindeki altyapı projeleri ve kambiyo reformu ile 90'ların ortasındaki gümrük birliği kararı gibi) imza atsa da, bütün bir ekosistemi yeni rotanın gerektirdiği biçimde dönüştürecek kapsamlı ve tutarlı bir stratejik yaklaşım gösteremediği, bu arada mevzuatı ve kurumsal altyapıyı gereğince geliştiremediği için mütevazı bir gelişme ile yetinmek durumunda kaldığı anlaşılıyor. Geçmişten alınan dersler ve maruz kalınan yerli ya da küresel krizler sonrasında son yıllarda daha bilinçli bir reform çabasına girildiği, küresel dengesizliklerin yol açtığı yeni konumlanma fırsatlarının bu çabayı daha anlamlı hale getirdiği de ortada. Ancak temeldeki yapısal sorunlar devam ettiğinden alınacak mesafe de oldukça uzun.

Bir yandan ülkeyi en fazla büyüme potansiyeli taşıyanlar arasına sokacak nitelikte bir avantaj, öte yandan vasıf ve işlevsellik itibarıyla bir handicap özelliği olan insan kaynağı unsuru, bu yapısal sorunların en önemlilerinden biri. Genç ve yeniliğe açık bir nüfusu yeterince üretken hale getiremeyişimizin arkasında arızalı eğitim sistemimizin olduğu da malum. Ortalama eğitim süresinin çok düşük olması dışında, eğitimin içeriğinin analitik beceriler kazandırma yönünden yetersizliği ve mesleksizlik düzeyinin yüksekliğinde kendini gösteren işlevsellik noksanlığı gibi zaafılarla kuşatılmış bu alandaki reform ihtiyacı çok açık. Ne var ki, bu ihtiyacın fazlasıyla farkında olduğu bugün bile onca gücünün sadece süre çerçevesinde yoğunlaşması, sıranın ne zaman daha çetrefil olan kaliteye ve bilgi-teknoloji açığını kapatmaya geleceği konusunda umutları azaltıyor.

AB innovasyon karnesi ve biz

60'lı yıllardan beri bir parçası olmaya çalıştığımız, ama

müzakere sürecinin başlangıcından itibaren standartlarının gerisinde olduğumuz için engellenmenin verdiği öfke ile giderek soğuduğumuz AB, şimdilerde yaşadığı sancılara rağmen hala dünyanın en büyük ekonomik ve teknolojik güçlerinden biri. Yine de ABD ve Japonya'nın rekabetçilik ve yenilikçilik konusunda gerisinde kalması ile yüzleşmekten ve zaaflarının üzerine gitmekten kaçınıyor. Lizbon stratejisi çerçevesinde arge ve inovasyon performansını yükseltmek için üye ülkelerde kaydedilen ilerlemeyi 2001 yılından bu yana Avrupa Komisyonu'na hazırlanan bir "İnnovasyon Karnesi" nde değerlendiriyor. Sadece AB üyelerini değil, biz de dahil çevre ülkelerini ve küresel başarı örneği liderleri de kapsayan bu raporun 2011 yılı ile ilgili versiyonunda Türkiye'nin dört grup içinde ancak en düşük düzeydeki iddiasız ülkeler arasında yani Bulgaristan, Romanya ve Makedonya ile aynı performans sınıflamasına girdiği görülüyor. Buna karşılık, biraz da buldukları düzeyin düşük olması nedeniyle, bu gruptaki ülkeler ile birlikte Türkiye'nin de inovasyon artış hızı diğer gruplardaki lider ve takipçi ülkelerden yüksek. Bu artış hızı, özellikle bilimsel yayınlar, kamunun argeye katkısı ve orta/yüksek teknolojik ürün ihracatında görece bir hareketlenme olduğunu işaret ediyor. Ancak insan kaynaklarının eğitim düzeyi ve patent-marka gibi fikri varlıklar açısından Türkiye çok zayıf olmaya devam ediyor.

ABD, Japonya, G.Kore, Kanada ve Avustralya'dan inovasyon performansı açısından geride olan AB, BRIC ülkelerinden çok daha iyi. Ancak Çin, Hindistan ve Brezilya'nın bu farkı azaltmakta olduğu vurgulanıyor. Türkiye, gelişmiş ülkeler ile farkı kapatmak dışında, yükselen ülkelerin gerisinde kalmamak için de çaba göstermek zorunda.

Teşvik performansımız da düşük

Sadece eğitim gibi çok boyutlu ve zaman alacak konularda değil, daha somut ve sınırlı konularda da performansımızı yükseltmemiz şart. Bu amaçla, ikide bir değiştirip yamadığımız teşvik sisteminde hala katma değeri yüksek sağlık, eğitim, bilişim gibi hizmet sektörü ya da stratejik önem taşıyan tarım ve enerji sektörü yatırımlarını da özendirmeyi akıl etmeliyiz. Hem cari açığın en büyük kalemi enerjidir diyor, hem de yerli girdiye dayanan enerji yatırımını teşvik dışında bırakıyoruz. Makina teçhizat harcamalarına tanıdığımız KDV istisnasını lisans ve yazılım harcamalarına vermiyoruz. AB, Yunanistan'a çıkış yolu olarak serbest bölgeleri önerirken, biz AB uyumunu da gerekçe göstererek kaldırmaya çalışıyoruz.

Refah için iddiamız devam edecekse, karmaşık hedeflerle uğraşmayı ve strateji kurmayı öğrenmeliyiz.